

DECLARACION UNIVERSALA DELS DRETS HUMANS

Preambul

Considerant que de reconéisser la dignitat inerenta a totes los membres de la familha umana e lors dreches egals e inalienables constituís lo fondament de la libertat, de la justícia e de la patz dins lo mond,

Considerant que de desconéisser e mespresar los dreches de l'òme a menat a de barbaritats otrajantas per la consciéncia de l'umanitat e que l'aveniment d'un mond ont los èssers umans seràn liures de parlar e de creire, deliurats de la terror e de la misèria, es estat proclamat coma l'aspiracion mai nauta de l'òme,

Considerant qu'es essencial que los dreches de l'òme siàn aparats per un regime de drech per tal que l'òme siá pas obligat al suprème recors de se revoltar contra la tirania e l'opression,

Considerant qu'es essencial d'encoratjar lo desenvolopament de relacions amicalas entre las nacions,

Considerant que, dins la Carta, los pòbles de las Nacions Unidas an tornat proclamar lor fe dins los dreches fundamentals de l'òme, dins la dignitat e la valor de la persona umana, dins l'egalitat dels dreches dels òmes e de las femnas, e que se son declarats resolguts a favorir lo progrès social e a instaurar de melhoras condicions de vida dins una libertat mai bèla,

Considerant que los Estats Membres se son engatjats a assegurar, en cooperacion amb l'Organisacion de las Nacions Unidas, lo respecte universal e efectiu dels dreches de l'òme e de las libertats fundamentalas,

Considerant qu'una concepcion comuna d'aqueles dreches e libertats es de la màger importància per que se realise plenament aquel engatjament,

l'Assemblada Generala proclama

la presenta Declaracion Universala dels Dreches de l'òme

coma l'ideal comun que totes los pòbles e las Nacions devon cercar a aténher, per tal que totes los individús e totas las institucions, en gardant de contunh aicesta Declaracion presenta a l'esperit s'efòrcen, per l'ensenhament e l'educacion, de desenvolopar lo respècte d'aqueles dreches e libertats e d'assegurar, per de mesuras progressivas d'òrdre nacional e internacional, la reconeissença e l'aplicacion universalas e efectivas, tant demest los pòbles dels Estats Membres coma demest los dels territòris plaçats jos lor jurisdiccion.

Article 1

Totes los èssers umans naisson liures e egals en dignitat e en dreches. Son dotats de rason e de consciéncia e se devon comportar los unes amb los autres dins un esperit de fraternitat.

Article 2

Tota persona se pòt prevaler de totes los dreches e de totas las libertats proclamada dins la presenta Declaracion, sense cap de distincion de raça, de color, de sèxe, de lenga, de religion, d'opinion politica o d'autra mena, d'origina nacionala o sociala, de fortuna, de naissença o de quina altra situacion que siá.

Se farà pas tanpau cap de distincion fondada sus l'estatut politic, administratiu e internacional de país o territòri que la persona ne depend juridicament, qu'aquel país o territòri siá independent, jos tutèla, non-autonòme o somés a quina limitacion de sobeiranetat que siá.

Article 3

Tot individu a drech a la vida, a la libertat e a la seguretat de sa persona.

Article 4

Degun serà pas tengut en esclavatge ni en servitud; l'esclavatge e lo trafic d'esclaus son proïbits dins totas lors formas.

Article 5

Degun serà pas somés a la tortura, ni a de penas o tractaments crudèls, inumans o degradants.

Article 6

Tota persona, a quin endrech que siá, a drech a la reconeissença de sa personalitat juridica.

Article 7

Totes son egals davant la lei e an lo drech de n'obténer la meteissa proteccion, sense distincions. Totes an lo drech a una meteissa proteccion contra quina discriminacion que siá que viòle la presenta Declaracion e contra tota provocacion a una tala discriminacion.

Article 8

Tota persona a drech a un recors efectiu al prèp de las jurisdiccions nacionalas competentas contra los actes que viòlen los dreches fundamentals que li son reconeguts per la constitucion o la lei.

Article 9

Degun pòt pas èsser arrestat, embarrat o exiliat arbitràriament.

Article 10

Tota persona a lo drech, en plena egalitat, que sa causa siá recebuda ambe equitat e publicament per un tribunal independent e imparcial, que decidirà, siá de sos dreches e obligacions, siá de la legitimat de tota acusacion portada contra ela en matèria penala.

Article 11

Se presumís qu'es innocent tota persona acusada d'un acte delictuós, tant que sa culpabilitat es pas estada establida legalament al cors d'un procès public ont totas las garentias necessàrias per la siá defensa li seràn estadas asseguradas.

Degun serà pas condemnat per d'accions o d'omissions que, quand foguèron comesas, constituïssian pas un acte delictuós segon lo drech nacional o internacional. S'impausarà pas tanpau cap de pena mai fòrta que la qu'èra aplicabla al moment que se cometèt l'acte delictuós.

Article 12

Degun serà pas l'objècte d'intrusions arbitràrias dins sa vida privada, sa familha, son domicili o sa correspondéncia, ni d'atacs contra son onor e sa reputacion. Tota persona a drech a la proteccion de la lei contra d'intrusions e d'atacs d'aquela mena.

Article 13

Tota persona a lo drech de circular liurament e de causir sa residéncia a l'interior d'un Estat.

Tota persona a lo drech d'abandonar tot país, quitament lo sieu, e de tornar dins son país.

Article 14

En cas de persecucion, tota persona a lo drech de cercar asil e de beneficiar de l'asil dins d'autres païses.

Aquel drech se pòirà pas invocar contra una accion judiciària que s'aprendrà vertadièirament a de crimes de drech comun ou o a d'actes opausats a las finalitats e als principis de las Nacions Unidas.

Article 15

Tot individú a drech a un nacionalitat

Degun pòt pas èsser privat arbitràriament de sa nacionalitat ni del drech de cambiar de nacionalitat.

Article 16

Tanleu que son maridadors, l'òme e la femna sense cap de restriccion per rason de raça, nacionalitat o religion, an lo drech de se maridar e de fondar una familha. An de dreches egals en çò que pertòca al maridatge, pendent lo maridatge e al moment de sa dissolucion.

Los maridatge se pòirà pas contractar qu'ambe lo consentiment liure e plen dels futurs esposos.

La familha es l'element natural e fonamental de la societat e a drech a la proteccion de la societat e de l'Estat.

Article 17

Tota persona, individualament e collectivament, a drech a la propietat.

Degun pòt pas èsser privat arbitràriament de sa propietat.

Article 18

Tota persona a drech a la libertat de pensada, de consciència e de religion; aquel drech implica la libertat de cambiar de religion ou de cresença, emai la libertat de manifestar sa religion o sa cresença individualament o en comun, tant en public coma en privat, per l'ensenhament, la practica, lo culte e l'acompliment dels rites.

Article 19

Tot individú a drech a la libertat d'opinion e d'expression, çò qu'implica lo drech d'èsser pas carcanhat per sas opinions e lo de cercaer, de recebre e d'espandir, sense consideracion de frontiras, las informacions e las ideás per quin mejan d'expression que siá.

Article 20

Tota persona a drech a la libertat de reünion e d'associacion pacificas.

Degun pòt pas èsser obligat de far partida d'una associacion.

Article 21

Tota persona a lo drech de participar a la direccion del afars publics de son país, siá dirèctament, siá per l'intermediari de representants causits liurament.

Tota persona a drech a accedir, dins de condicions d'egalitat, a las foncions publicas del sieu país.

La volontat del pòble es lo fondament de l'autoritat dels poders publics; aquela volontat se deu exprimir gràcias a d'eleccions vertadièiras que se tendràn periodicament, al sufragi universal egal amb lo vòte secret o un autre procediment equivalent que garentisca la libertat de vòte.

Article 22

Tota persona, coma membre de la societat, a drech a la seguretat sociala e a la satisfaccion dels dreches economics, socials e culturals indispensables a sa dignitat e al liure desenvolopament de sa personalitat, gràcias a l'efòrc nacional e a la cooperacion internacionala, segon l'organizacion e los mejans de cada país.

Article 23

Tota persona a drech al trabalh, a la causida liura de son emplec, dins de condicions equitablas e satisfasentas de trabalh e a la proteccion contra lo caumatge.

Tota persona a drech, sense cap de discriminacion, a un salari egal per un trabalh egal.

Tota persona que trabalha a drech a una paga equitabla e satisfasenta que li assegure, a ela emai a la familha una existéncia confòrma a la dignitat umana e que serà completada, se per cas es necessari, per totes los autres mejans de proteccion sociala.

Tota persona a lo drech de fondar, ambe d'autres, de sindicats e de se sindicar per defendre sos interèsses.

Article 24

Tota persona a drech al repaus e als lesers e, particularament, a una limitacion rasonabla de la durada del trabalh e a de vacanças periodicas pagadas.

Article 25

Tota persona a drech a un nivèl de vida que li assegure la santat e lo benestar a ela e a la siá familha, mai que mai pel manjar, lo vestit, lo lòtjament, los suènhs de santat e los servicis socials necessaris; a drech tanben a la seguretat en cas de caumatge, malautiá, invaliditat, veusatge, vielhesa, e dins los autre cases que pèrd los mejans de se ganhar la vida sense o aver volgut.

Las maires e los pichons an drech a una ajuda e a una assisténcia especialas. Totes los mainatges, nascut dins lo maridatge o fòra maridatge, beneficián de la meteissa proteccion sociala.

Article 26

Tota persona a drech a l'educacion. L'educacion deu èsser a gratis, al mens en çò que pertòca a l'ensenhament elementari e fonamental. L'ensenhament elementari serà obligatòri. L'ensenhament tecnic e professional serà generalisat; l'ensenhament superior serà dubèrt a totes d'un biais parièr, en foncion dels meritis de cadun.

L'educacion aurà coma finalitat lo plen desenvolopament de la personalitat umana e l'afortiment del respècte qu'es degut als dreches de l'òme e a las libertats fondamentalas. Deu favorir la compreseson, la tolerància e l'amistat entre totes las nacions e totes los grops etnics o religioses, emai los desenvolopament de las activitats de las Nacions Unidas per mantèner la patz.

Son los parents qu'an, en primièr, lo drech de causir la mena d'educacion que se donarà als mainatges.

Article 27

Tota persona a lo drech de prene part liurament a la vida culturala de la comunitat, de gausir de las arts e de participar al progrès scientific e als beneficis que ne son la consequéncia.

L'autor de tota òbra scientifica, literària o artistica a drech a l'aparament dels interèsses morals e materials que ne resultan.

Article 28

Tota persona a lo drech que s'establisca un òrdre social e ont los dreches e las libertats enonciats dins aicesta Declaracion se pòscan aplicar plenament.

Article 29

Tota persona a de devers als respècte de la comunitat, qu'es lo sol endrech ont lo desvolopament liure e complèt de sa personalitat es possible.

Per profectar de sos dreches e de sas libertats, tota persona serà pas somesa qu'a las limitacions establidas per la lei unicament per assegurar la reconeissença e lo respècte dels dreches e de las libertats dels autres e per tal de respectar las justas exigéncias de la morala, de l'òrdre public e del benestar general dins una societat democratica.

Aquestes dreches e libertats se poiràn pas jamai aplicar contràriament a las finalitats e als principis de las Nacions Unidas.

Article 30

Res dins aicesta Declaracion se pòt pas interpretar coma que un Estat, un gropament ou un individú auriá quin drech que siá d'entreprene una activitat o de realisar una accion ambe la tòca d'avalir los dreches e las libertats que s'i enóncian.